

Drama Marinei Române după 23 august 1944 (Din amintirile unui veteran de război)

C-dor (r.) MIHAI CHIRIȚĂ

La numai câteva ore după acceptarea armistițiului oferit de Aliți, anunțată prin Proclamația regelui Mihai I către țară, difuzată la radio, în seara zilei de 23 august 1944 (ora 22⁰⁰), avea să înceapă și drama Marinei Române, care se va termina, în numai două săptămâni, cu dezarmarea și desființarea ei de către Uniunea Sovietică.

În mesajul regal se spunea că „*România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii*”, iar ostașii și poporul român erau îndemnați să primească „*pe soldații acestor armate cu încredere*”.

La rândul lui, guvernul român declara că „*România consideră de qzi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene*”, iar directiva Marelui Stat Major adăuga: „*Atitudinea față de Națiunile Unite (sovietice) <trebuie să fie> prietenoasă, fără a se cădea în servilism*”.

Ca o confirmare, ministrul de Externe al Uniunii Sovietice, Viaceslav Mihailovici Molotov, declara, la Radio Moscova, după miezul nopții (ora 02⁰⁰): „*Trupele române nu vor fi dezarmate în caz de colaborare cu Armata Roșie împotriva Germaniei hitleriste*”.

Drept urmare, la bordul navelor aflate în Delta Dunării, pe brațul Chilia, și angajate în operația de evacuare a trupelor române din sudul Basarabiei, prin porturile Vâlcov, Chilia și Ismail, în Dobrogea (Tulcea) echipajele, cuprinzând circa 30.000 de oameni, au fost cuprinse de o adevărată euforie a păcii. În plină noapte, din piepturile marinarilor răsuna un singur cuvânt: „*Pace!*”

Ordine imediate venite din partea Statului Major și comandantului flotei stipulau rămânerea navelor pe linia de frontieră (brațul Chilia) și aminteau chiar de o eventuală oprire a trupelor sovietice pe ea. În orice caz, se preciza că dacă acestea vor depăși linia de demarcație să fie lăsate să o facă, fără să li se opună sau să se tragă vreun foc de armă împotriva lor, chiar dacă ele vor face acest lucru.

S-au luat, după aceea, măsuri de decamufierea navelor și trecerea lor la malul românesc, în așteptarea noului „*prieten și aliat*”.

Ceea ce a urmat în zorii zilei de 24 august, spre stupoarea tuturor celor aflați în zonă – militari și civili – a fost un adevărat *masacru*. În punctele de evacuare de la Vâlcov, Chilia și Ismail, navele și trupele românești au fost atacate de aviația sovietică. La Periprava (în fața Vâlcovului) au fost scufundate un monitor, o vedetă fluvială și un grup de nave portmine, iar la Chilia Veche, un alt monitor și un convoi de șleperi, încărcat cu trupe, au fost scufundate, fără drept

la legitimă apărare, așa cum prevedeau ordinele superioare. Singur monitorul aflat la Ismail a supraviețuit atacului, datorită unei confuzii, ofițerul cu artileria a.a. deschizând tirul presupunând avioane germane.

În ziua de 24 august și următoarea, la Statul Major al flotei, aflat la Tulcea, fugarii din sudul Basarabiei și supraviețuitorii de pe navele scufundate aduceau știri de necrezut: aviația sovietică, la care se adăuga o flotilă de vedete blindate dotate cu „Katiușa”, bombardau, mitraliau și grenadau potecile, canalele și grîndurile din Deltă și scufundau mici ambarcațiuni (șalupe și bărci), încărcate cu militari și refugiați civili. Sulina, unde se aflau nave și baterii de coastă, fusese bombardată de o sută de avioane, ceea ce îngrozise populația civilă.

În ziua de 26 august, situația din Deltă s-a agravat și mai mult. Trupe sovietice au trecut linia de demarcație și s-au îndreptat unele spre Sulina, unde au dezarmat Regimentul de infanterie de marină, iar altele s-au postat cu tancuri și blindate pe malul stîng al Dunării, în fața portului Tulcea.

În după-amiaza aceleiași zile, generalul Emanoil Leoveanu, comandantul Corpului 3 Armată, din sudul Basarabiei, și contraamiralul Alexandru Stoianovici, comandantul Flotei fluviale, s-au prezentat amiralului Gorșkov, comandantul Flotei sovietice, instalat la Ismail, pentru a-i aminti de Declarația lui Molotov din noaptea de 24 august și repetată în seara de 25 august, tot la Radio Moscova, și a-i cere explicații asupra celor ce se întîmplă. Răspunsul amiralului sovietic a fost cât se poate de categoric: „Nu am cunoștință de nici un armistițiu și-mi voi continua ofensiva de debarcare în Dobrogea”. În plus, a dat un ultimatum contraamiralului Stoianovici ca până a doua zi, 27 august, ora 12⁰⁰, navele militare aflate la Tulcea să capituleze și să se predea. Era clar de acum că nu mai putea fi vorba de armistițiu sau pace, de prietenie sau alianță. Și totuși, la București guvernării și presa insistau asupra acestor noțiuni și ne cereau nouă, celor de pe front, neputincioși, să ne apărăm, să protestăm cu „energie”. Se spera chiar în obținerea „cobeligeranței” din partea Aliaților.

În schimb, la Ismail, amiralul român a obținut încuviințarea de a-și muta sediul la Hârșova, pentru a asigura trecerea trupelor române din Dobrogea în Muntenia, în vederea apărării Capitalei. În același timp, i s-a permis să trimită restul escadrei de monitoare, aflată în amonte de Brăila, în urmărirea convoaielor germane aflate în retragere, pentru a le captura și dezarma, dar cu condiția ca până la 31 august să încheie această operațiune și să vină împreună cu escadra la Ismail pentru încheierea unui plan de „colaborare”. Totul aducea, însă, a farsă, „a stratagemă”!

După plecarea comandamentului de la Tulcea, rămas singur în „încercuire” (portul Reni fusese ocupat de trupe sovietice) și devenit comandant al monitorului „Brătianu”, în urma internării titularului în spital, am primit ordin de la contraamiralul Horia Măcellariu, comandantul Forțelor Navale Maritime, numit comandant militar al Dobrogei, să mă duc cu grupul navelor militare aflate la Tulcea

– monitor, vedetă fluvială, două remorchere fluviale, două remorchere dragoare maritime și trei nave de transport armate (PTA) – și „să le pun la dispoziție” amiralului sovietic de la Ismail, care ceruse, de fapt, „capitulare și predare”.

Formula de „punere la dispoziție” fusese aleasă de ministrul de Externe Gr. Niculescu-Buzești, în speranța că navele și echipajele vor fi eliberate de către emisarii guvernului sau după semnarea armistițiului. De notat că același ministru de Externe, când i s-a cerut să intervină la Moscova pentru eliberarea navelor i-a răspuns șefului de Stat Major al Marinei: „Predați flota ca să salvăm 14 milioane de români”.

După capitularea de la Ismail, din 27 august, a doua zi au fost convocați la bordul monitorului comandanții navelor românești, care i-au înmănat amiralului Gorșkov câte o declarație scrisă că vor lupta împotriva Germaniei hitleriste, alături de Armata Roșie, navele având „*echipaj și pavilion românesc*”. În același timp, amiralul rus a permis să se coboare de la catarge pavilionul „alb” – semn al capitulării, iar remorcherile și navele de transport au primit misiunea de a transporta trupe și blindate sovietice în porturile Tulcea și Isaccea.

Se întrevedea de acum un semn de „colaborare”, numai că amiralul sovietic a dat un ultimatum contraamiralului Stoianovici, de la Hârșova, ca până la 31 august escadra de monitoare să înceteze operațiunea de urmărire a convoaielor germane și să vină la Ismail, împreună cu comandantul și Statul Major. Pentru mine, care am transmis acest ultimatum prin stația T.F.F. a monitorului, se punea din nou ideea stratagemii ruse!

Și așa s-a și întâmplat. După sosirea flotei la Ismail, contraamiralul Alexandru Stoianovici, împreună cu șeful de Stat Major și comandanții de monitoare, au fost arestați, iar echipajele debarcate și trimise în captivitate.

Astfel, pe data de 1 septembrie 1944, o adevărată „zi neagră”, navele militare ale Flotei române de Dunăre au fost puse sub pavilion sovietic. După 84 de ani de la înființarea ei (Corpul Flotilei de Dunăre, din 22 octombrie 1860), puternica Flotă de Dunăre, care își obținuse gloria în Războiul de Independență (1877/1878) și cel de Întregire (1916-1918), prin jertfe de sânge, nu mai exista.

Ceea ce a urmat după acest dezastru național a fost un adevărat jaf de proporții, de tip rusesc. Cu ajutorul remorcherelor românești, timp de mai puțin de două săptămâni, până la semnarea armistițiului (Moscova, 12 septembrie 1944), tot ce era material plutitor (șleपुरi, ceamuri, tancuri petroliere, docuri, elevatoare, drăgi, pletine, pontoane, macarale etc.), de la Vârciorova și până la Gurile Dunării, a fost dus în apele teritoriale sovietice. Un canal al brațului Chilia, lung de 15 km, era o adevărată pădure de catarge românești.

În felul acesta, flota era categorisită de către „*cuceritor și ocupant*” drept „*pradă de război*” și nu mai putea fi inclusă, la încheierea păcii, la capitolul „*despăgubiri de război*”. Marina românească de Dunăre, militară, comercială și tehnică, era ca și desființată.

La Marc (Constanța), faptele s-au petrecut puțin diferit, dar cu absolut același rezultat ca și la Dunăre.

După evacuarea Crimei, în primăvara anului 1944, când Flota Maritimă a adus în portul Constanța peste 100.000 ostași, ea s-a adăpostit în port, nemaiaivând obiectiv de luptă, situație în care avea să o surprindă actul de la 23 august 1944.

De data aceasta, situația era mai complicată decât cea de la Dunăre, deoarece comandamentele și navele celor doi aliați de până atunci se aflau „împletite” în aceeași clădire, respectiv în port. O scânteie numai și s-ar fi declanșat un măcel reciproc și inutil. Trebuia realizată mai întâi „desprinderea” și apoi dezarmarea sau alungarea germanilor.

Prima problemă, cea a desprinderii, a fost soluționată de Marele Stat Major de la București, când acesta a dat ordin generalului Costin Ionașcu, comandantul Diviziei 9 Infanterie, să le permită germanilor (Flotă și armată de uscat) să părăsească Dobrogea, cu armament și bagaje.

Problema a doua, cea a plecării forțelor germane, a rămas în sarcina comandantului Forțelor Navale Maritime, contraamiralul Horia Măcellariu. Acesta, datorită cunoașterii dreptului internațional și a abilității sale de bun diplomat, a reușit să-și convingă prietenul de până atunci, viceamiralul Helmuth Brinkman, comandantul german al lui „Amiral Marea Neagră”, ca navele, armata și aviația de sub comanda sa să se refugieze în Bulgaria. A fost un succes nesperat al amiralului român, când, la București, în aceeași zi de 25 august, se duceau lupte înverșunate între forțele germane și cele române pentru stăpânirea Capitalei.

A urmat cea de a doua etapă în desfășurarea evenimentelor de la Constanța, care – din păcate – a fost fatală pentru soarta flotei române.

Încă din ziua de 29 august, viceamiralul sovietic, comandantul Flotei din Marea Neagră, instalat la Sulina după izgonirea forțelor românești, a adresat un ultimatum contraamiralului Măcellariu, de capitulare și predare a flotei la Sulina. Curajos și demn, acesta a respins însă ultimatumul ea fiind lipsit de „necesitate”, jînând seama de declarația ministrului de Externe sovietic, Molotov, din ziua de 24 august, și de faptul că fusese încheiat un armistițiu între România și Uniunea Sovietică (la acea dată, comandantul Flotei române nu știa că delegația destinată încheierii armistițiului încă nu plecase la Moscova!). Raportând Statului Major al Marinei, a primit ordin să revoce răspunsul dat și să trimită imediat navele la Sulina, așa cum ceruse amiralul rus, ceea ce a și făcut.

Dându-și seama – probabil! – că la ieșirea navelor din portul Constanța, ele s-ar putea îndrepta și în altă direcție decât spre Sulina (de exemplu, spre Bosfor, pentru un refugiu la turci!), amiralul rus a cerut ca navele să rămână în port, până ce va sosi flota sovietică acolo.

Într-adevăr, după două-trei zile, portul Constanța este plin de nave militare sovietice: cinci motocanoniere, patru dragoare mari, zeci de vedete torpiloare, șalupe ș.a.

În port se instalează autorități sovietice, desființând și înlocuind pe cele românești, iar orașul este preluat de Armata Roșie, ale cărei trupe sosiseră între timp de la Tulcea. Până la 7 septembrie, când Armata Roșie a trecut frontiera în Bulgaria, întreaga Dobrogea a intrat într-un regim total de „*cucerire și ocupație*” sovietică. Peste tot, în locul legii s-a întronat „*fărădelegea*”: desconsiderarea autorităților române, bruscarea și umilirea comandanților români, jafuri, omoruri, violuri de tot felul, cereri absurde de materiale etc.

La rapoartele comandantului militar al Dobrogei, contraamiralul Horia Măcellariu, guvernării de la București (miniștri, șefi militari) răspundeau cu: „*Aveți răbdare, totul se va aranja*”, „*Protestați energic, în numele prieteniei și al alianței*”, „*Se va cere delegației de la Moscova să intervină pe lângă guvernul sovietic*”. Practic, pe teren însă, nici o schimbare în ceea ce privește comportamentul șefilor și militarilor sovietici. La toate nivelurile administrative se instalase teroarea.

În sfârșit, avea să soscască „*ziua neagră*” și pentru Flota română de la Mare.

Pretextând o revoltă a marinarilor români împotriva trupelor sovietice, torpilarea cargoului „Oituz” în port de către un submarin german și a unui dragor sovietic în afara portului (torpilări datorate, de fapt, sovieticilor, care desființaseră paza și siguranța navigației făcute de români până atunci!), în ziua de 5 septembrie 1944, la ora 4 dimineața, când echipajele dormeau, navele au fost luate cu asalt de către infanteria marină sovietică.

Ofițerii și maiștrii au fost scoși imediat la mal, sumar îmbrăcați, în timp ce cabinele le-au fost jefuite de îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerie și obiecte de preț personale. După aceea, sub escorta baionetelor și pistoalelor, au fost duși cu toții la baza maritimă din port.

Soldaților li s-a cerut să rămână la bord, dar, spre cinstea marinei, nici unul n-a acceptat să rămână pentru a servi sub pavilion străin (sovietic). Unii dintre ei au fost reținuți cu forța pentru întreținerea materialului și aparatelor, precum și pentru instruirea viitoarelor echipaje sovietice.

După câteva ore, ofițerii și maiștrii au fost trimiși la nave ca să-și ia bagajul personal. Dar ce puteau să mai găsească? În saloane rușii benchetuiiau și se distrau, spărgând oglinzi, tablouri, cristaluri și tot ce vedeau, nemaîntâlnit la navele proprii.

La bordul navei-comandant, distrugătorul „Regina Maria”, marinarii români reținuți de sovietici cu forța au fost obligați să se prindă în horă pe punte, în timp ce un rus juca cazăceasca, iar reporterii filmau spectacolul. Diabolic divertisment, mai ales că la bord se afla cadavrul comandantului Escadrilei de distrugătoare, căpitanul comandor Alexandru Dumbravă, abia împușcat, precum și cel al ofițerului de gardă, căpitanul Nicolae Tudor, străpuns de mai multe ori cu baioneta.

Către ora prânzului, ofițerii și maiștrii fiind lăsați liberi, „caravane” cu saci în spinare, au ieșit din port și s-au îndreptat spre centrul orașului, defilând prin

mulțimea de curioși care așteptau. Era ultima umilință la care au fost supuși: trecerea pe sub Furcile caudine.

După Flotă, a urmat dezarmarea unităților de pe Litoral, de la Sulina și până la Mangalia: baterii de coastă, unități de geniu și de transmisiuni, luarea în primire de către sovietici a farurilor, posturilor de observație etc. Nu a fost uitată nici Hidroaviația de la Mamaia și Stația de pe Insula Șerpilor!

După ce toate mijloacele maritime (nave militare și comerciale, docuri și macarale plutitoare etc.) au fost puse sub pavilion sovietic înainte de semnarea armistițiului și concentrate în portul Constanța, sovieticii au organizat convoaie, pentru a fi trimise în porturile sovietice ca pradă de război, sub escortă de nave proprii, fiind protejate împotriva unor eventuale atacuri de submarine, pe traseu. Un adevărat *exod!* Astfel, cităm, printre cele mai valoroase: 4 distrugătoare, 3 torpiloare, 3 canoniere, 2 puitoare de mine, o navă bază pentru submarine, 3 submarine mari, 3 vânătoare de submarine, 3 nave de transport armate (PTA), nava-școală bricul „Mircea”, docul mare de la Galați, 2 cargouri mari („Alba Iulia” și „Predeal”), 2 macarale plutitoare de 40 tone, respectiv 7 tone, aparținând Direcției Porturilor Maritime (DPM), numeroase șalupe, produse petroliere, diverse materiale (elice de bronz, magazii de tablă).

O imensă avuție națională agonisită în perioada interbelică, timp de 25 ani, prin munca poporului român!

Pe toate aceste nave și materiale s-a scris cu litere mari CAPTURI, pentru a fi văzute mai ușor de poporul sovietic. După Flota de Dunăre fusese desființată și Flota de Mare!

•••

Privind evenimentele de după 23 august 1944 referitoare la Marina Română în mod retrospectiv, la aproape șase decenii de la petrecerea lor, încercăm să le analizăm pentru a elucidă întrucâtva cauzele care i-au determinat pe ruși să dezarmeze flota română și să o treacă sub pavilion sovietic

În privința flotei de Dunăre între cele două războaie mondiale, România a avut cea mai mare flotă – militară și comercială – din lume și a deținut monopolul navigației pe Dunăre de la guri și până la Porțile de Fier (Cataracte).

Escadra de monitoare, alcătuită din șapte monitoare cuirasate, dotată cu 23 tunuri grele de 120 mm calibru și cu un numeros armament a.a., era unică, în felul ei. În componența ei intrau și șapte vedete fluviale. În plus, flota dispunea de șleperi armate cu tunuri de 152 mm, nave auxiliare și de servitute, precum și de un arsenal propriu pentru reparații.

În aceste condiții de superioritate vădită de partea noastră, este greu de conceput că Marea Uniune Sovietică, învingătoare și cuceritoare, ar fi acceptat să „colaboreze” cu escadra de monitoare română, la ducerea războiului pe Dunăre. De aceea, a ignorat orice principiu de morală și a trecut Flota de Dunăre română

sub pavilion propriu, continuând operațiile militare împotriva Germaniei hitleriste de una singură.

În privința flotei maritime, chiar dacă Uniunea Sovietică nu mai avea nevoie de ea în Marea Neagră, din motive de orgoliu de mare putere, ca una ce pierduse un crucișător „Moscova” încă de la începutul războiului (26 iunie 1941) și 38 submarine în cei trei ani de război în Marea Neagră, în timp ce flota română nu a pierdut nici o navă militară, a ales aceeași cale ca la Dunăre: dezarmarea navelor românești și trecerea lor sub pavilion sovietic. Răzburarea era evidentă!

Dar oricare ar fi fost motivele, nu trebuie uitat comportamentul brutal și abuziv pe care l-au avut sovieticii, pretutindeni și tot timpul, pe teritoriul țării noastre. Jaful și silniciile au însoțit deopotrivă nedreptatea și ororile. Este ceea ce le putem imputa cu prisosință: umilința!

Actului de la 23 august 1944 i-au căzut victime nevinovate: generalul Gheorghe Mihail, șeful Marcului Stat Major, demisionat și fiindcă „*Marinei Regale Române i s-a făcut marea dezonoare să-i fie debarcate echipajele de pe nave și înlocuite cu trupe sovietice*”; contraamiral Horia Măcellariu, comandantul Forțelor Navale Maritime, trimis la Tribunalul Poporului pentru crime de război; căpitanul comandor Alexandru Dumbravă, împușcat în cabină; aspirantul C. Beiu, dispărut în bombardamentul din 24 august; căpitanul fluvial Georgescu, găsit mort în cabină; locotenent comandor Fl. Popescu și locotenent C. Checais, răpiți de pe stradă; marinarii I. Boboc și Al. Lupu, împușcați, fiindcă au încercat să fugă din captivitate; cei 39 ofițeri de marină, zecile de maiștri și sutele de marinari aparținând escadrei de monitoare și trimiși în captivitate; femeile și copiii uciși în bombardamentul aerian pe pasagerul „Rândunică”, în ziua de 26 august, și mulți alții.

Ca să ne captureze și să ne facă prizonieri, rușii au recurs la mijloace neoneste, deși noi ne luaserăm angajament scris de a lupta alături de ei împotriva Germaniei. Dar față în față ne aflam două lumi cu totul diferite. Noi, niște cavaleri desueți ai cinstei și onoarei, în plus și apolitici, iar ei îndoctrinați ideologic și stăpâniți de suspiciune și neîncredere. La Tulcea, amiralul Gorșkov a respins florile pe care i le-a oferit populația pașnică a orașului, femei și copii. Toate acestea aveam să le înțeleg mai bine după aceea, în captivitate, unde s-a mers până acolo cu umilința și răzburarea încât am fost puși la ham, ca animalele.

Actul de la 23 august 1944, făcut la timp, a dovedit curaj și înțelepciune, caracteristice poporului român. O grăbire a lui ar fi dus la ocuparea țării de către germani, iar o întârziere l-ar fi făcut inutil, după ce țara ar fi fost ocupată de ruși. Și într-un caz și într-altul, soarta României ar fi devenit imprevizibilă. Așa, cel puțin, s-a obținut anularea Dictatului de la Viena, din 1940.

Trebuie spus că în zilele care au urmat până la semnarea armistițiului, propaganda sovietică nu s-a lăsat întrecută în privința munciunii, atât de

caracteristică regimului comunist. În primul rând, la Moscova s-au tras lovituri de tun în cinstea cuceririi porturilor noastre (Sulina, Tulcea, Galați, Brăila și Constanța). Ori toate acestea le-am oferit noi rușilor, ca pe tavă, fără ca ei să fi tras un cartuș, iar Dobrogea a fost eliberată de nemți tot de către români.

În zilele de 25 și 26 august, avioane sovietice aruncaseră manifeste deasupra Constanței, prin care îndemneau marinarii români să-i aresteze pe comandanți și să aducă navele în porturile rusești. Nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. Din contră, marinarii români au refuzat să rămână la bordul navelor dezarmate și trecute sub pavilion sovietic.

Tot presa sovietică avea să anunțe poporul că navele românești s-au refugiat la turci și că a trebuit să fie aduse în porturile sovietice (Declarația aparține vicemiralului Bogdenko, din Comisia Aliată de Control).

În privința colaborării pe Dunăre, sovieticii au acceptat participarea flotei de dragaj, navele fiind trecute sub pavilion sovietic. Apoi, au fost sacrificate în operațiile de deminare pe Dunărea de sus, existând și victime omenești, printre care aspirantul Șt. Dinescu.

•••

După instaurarea Guvernului Petru Groza, la 6 martie 1945, amiralul Petre Bărbuneanu a îndeplinit funcția de subsecretar de stat la Ministerul de Război, pentru Marină, având în subordine două comandamente „fantomă” (din lipsă de flotă!), unul pentru Mare și altul pentru Dunăre.

În același an, sovieticii, printr-un gest de „mărinimie”, au retrocedat nava-școală (bricul „Mircea”), iar în anul următor, celelalte nave militare, mai puțin cele mai moderne (nava-bază „Constanța”, submarinele „Rechinul” și „Marsuinul” și puitorul de mină „Am. Murgescu”). De asemenea, dintre cele două motonave, „Transilvania” și „Basarabia”, ni s-a restituit prima, precum și cele două cargouri „Alba Iulia” și „Ardeal”.

După reparații și modernizări, cele două flote – de Mare și de Dunăre – au fost reconstituite, însă în anii 1959-1960, ambele flote, împreună cu bateriile de coastă, au fost date la fier vechi, din ordine venite de la Moscova. S-a dat și o explicație, în sensul că doctrina atomică va elimina armamentul clasic și va desființa câmpurile de luptă. Dar totul s-a dovedit a fi utopie!

După 1964, cele două flote au renăscut, precum pasărea Phoenix, din propria cenușă. Astăzi, România dispune de nave ultramoderne, dotate cu rachete și mijloace sofisticate de luptă.